

ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΣΥΝΕΞΕΤΑΣΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ – ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

ΓΙΝΕΤΑΙ ΑΡΑΓΕ ΝΑ ΕΠΕΛΘΕΙ «ΕΞΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ» ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ;

Ένα από τα σημαντικότερα επιτεύγματα του 21ου αιώνα είναι αναντίρρητα η εφαρμογή της τεχνητής νοημοσύνης. Σαφώς, τα ηθικά διλήμματα, που εγείρονται είναι πολλά και καθόλου αμφισβητήσιμα. Οι μηχανές θα έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης και κατανόησης των συναισθημάτων, πιθανώς θα μπορούν να χειραγωγήσουν και εν τέλει να αντικαταστήσουν την ανθρώπινη βούληση. Η τεχνητή νοημοσύνη κατέχει εξέχουσα θέση στην καθημερινότητά μας και ερχόμαστε αντιμέτωποι με αυτή, όταν αναζητούμε μια πληροφορία στο διαδίκτυο. Ενδεικτικά, τα επονομαζόμενα φίλτρα αναζήτησης του διαδικτύου επιστρέφουν αποτελέσματα προσαρμοσμένα στο ιστορικό των προηγούμενων αναζητήσεων και προτιμήσεων των χρηστών, περιορίζοντας την πρόσβαση στην αντικειμενική πληροφόρηση. Φυσικά, οι εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης δεν περιορίζονται μόνο στο διαδίκτυο, αλλά καταλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα της εξέλιξης της επιστήμης και της τεχνολογίας.

Το ερώτημα, που προβληματίζει την παγκόσμια επιστημονική κοινότητα, είναι εάν η τεχνητή νοημοσύνη θα μπορούσε να σκεφτεί και να πράξει συνειδητά. Στο εν λόγω σημείο, αναδύονται προβληματισμοί σε ηθικό, ψυχολογικό, νομικό και κοινωνιολογικό επίπεδο. Πολλοί επιστήμονες ισχυρίζονται με κατηγορηματικό τρόπο ότι θεωρητικά δεν υπάρχει εμπόδιο στο να σκέφτονται οι μηχανές. Το πιο ουσιαστικό όμως εμπόδιο, όσον αφορά στην ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης, είναι ότι δεν διαθέτει θέληση. Τα σύμβολα, που εισάγονται σ' ένα σύστημα τεχνητής νοημοσύνης δεν έχουν νόημα γι' αυτό, εισέρχονται δηλαδή ως απλά δεδομένα. Για τους συγκεκριμένους λόγους, ίσως αργήσει η υπερανάπτυξή της.

Πώς θα μπορεί η χρησιμοποίηση της τεχνητής νοημοσύνης να βελτιώσει τη ζωή στην ουσία με έναν βιώσιμο και δίκαιο τρόπο; Μέσω της χρήσης κατάλληλων ψηφιακών υποδομών και ένα ρυθμιστικό πλαίσιο, που προστατεύει την ιδιωτική ζωή και την ελευθερία του λόγου, τα κράτη, που την χρησιμοποιούν έχουν την δυνατότητα απόκτησης οικονομικής ισχύος. Η τεχνητή νοημοσύνη εξασφαλίζει στους πολίτες καλύτερη υγειονομική περίθαλψη, ασφαλέστερες μεταφορές και φθηνότερες υπηρεσίες. Μέσω της τηλεεκπαίδευσης μπορεί να συμβάλλει στην ενίσχυση της εκπαίδευσης των ανθρώπων. Η χρήση ρομπότ θα συντελέσει στην ασφαλέστερη διεξαγωγή ορισμένων επαγγελματιών, αλλά και στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, σε άτομα, τα οποία θα χειρίζονται την επιστήμη της μηχανικής.

Η τεχνητή νοημοσύνη είναι σε θέση να ενισχύσει τη δημοκρατία, προλαμβάνοντας την παραπληροφόρηση και τις κυβερνοεπιθέσεις, με απότοκο την εξασφάλιση ποιοτικότερης ενημέρωσης. Με τον τρόπο αυτόν εξασφαλίζεται ο σεβασμός στη διαφορετικότητα και περιστέλλονται οι προκαταλήψεις. Επιπλέον, μπορεί να παρέχει ασφάλεια, μέσω της επεξεργασίας βάσεων δεδομένων, όπου για παράδειγμα, μπορούν να εκτιμηθούν οι επικείμενοι κίνδυνοι από τις τρομοκρατικές επιθέσεις. Έτσι προλαμβάνεται αποτελεσματικότερα το έγκλημα και απονέμεται η δικαιοσύνη. Τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης μπορούν να προσφέρουν ισχυρά εργαλεία για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Για παράδειγμα, η κλιματική αλλαγή μπορεί εν μέρει να αντιμετωπιστεί με την μείωση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου. Προηγμένα συστήματα πρόγνωσης καιρού, που συνδυάζουν την τεχνητή νοημοσύνη με φυσικά μοντέλα και τοπικά δεδομένα, προσφέρουν ένα νέο σύνολο εργαλείων για την παροχή ακριβέστερης και ταχύτερης πρόβλεψης ακραίων καιρικών φαινομένων.

Στον αντίποδα, οι κίνδυνοι, που ελλοχεύουν από τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης είναι πολυάριθμοι και τρομακτικοί. Ένα σημαντικό ζήτημα, που εγείρεται, όσον αφορά στην εφαρμογή της, είναι η απόδοση ευθυνών, σε περίπτωση δυσλειτουργίας των συστημάτων της. Λόγου χάριν, σε ποιόν θα καταλογίζονται οι ευθύνες σε περίπτωση ενός ατυχήματος με όχημα χωρίς οδηγό; Ποιος θα ήταν ο υπαίτιος; Ο ιδιοκτήτης, ο κατασκευαστής ή ο προγραμματιστής; Τα ηθικά διλήμματα, που προκύπτουν είναι αρκετά. Ακόμα, μέσω της χρήσης της τεχνητής νοημοσύνης μπορούν να παραβιαστούν τα ατομικά δικαιώματα του ανθρώπου, με αποκρύφωμα εκείνο της προστασίας της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων. Σύνηθες φαινόμενο αποτελεί η περισυλλογή προσωπικών δεδομένων των χρηστών του διαδικτύου, που χρησιμοποιούνται για την καταναλωτική τους χειραγώγηση.

Εμβραθύνοντας, η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να απειλήσει τους δημοκρατικούς θεσμούς. Κατά καιρούς έχει κατηγορηθεί για τη δημιουργία «θαλάμων αντήχησης» ή αλλιώς “echo chambers”. Συγκεκριμένα, η προγενέστερη διαδικτυακή συμπεριφορά ενός ατόμου, εμφανίζει περιεχόμενο, το οποίο αντιστοιχεί μόνο στις προτιμήσεις του χρήστη, αντί για τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος, που να ενθαρρύνει την πολυφωνία απόψεων και τον δημόσιο διάλογο. Παράλληλα, η ύπαρξη ρεαλιστικών παραποιημένων βίντεο “deepfakes” είναι επιβλαβής τόσο για τη φήμη ορισμένων ανθρώπων, όσο και για την πολιτική χειραγώγηση των πολιτών. Τέλος, μπορεί μέσω της δυνατότητας εντοπισμού και ανάλυσης των προφίλ των ανθρώπων να περιορίσει την ελευθερία της ειρηνικής συγκέντρωσης των ανθρώπων, στοχοποιώντας άτομα, που ασπάζονται συγκεκριμένες ιδεολογίες. Η τεχνητή νοημοσύνη έχει σημαντικό αντίκτυπο στον χώρο της εργασίας. Αναμένεται να εξαλείψει πληθώρα επαγγελμάτων, παρόλη τη βελτιστοποίηση, που παρέχει στις υπάρχουσες θέσεις εργασίας, καθώς και την διασφάλιση σωστής κατάρτισης και εξειδίκευσης του εργατικού δυναμικού.

Εν κατακλείδι, η τεχνητή νοημοσύνη θα μπορούσε να αποτελέσει και ευχή και κατάρα για το μέλλον της ανθρωπότητας. Τα «ευφυή συστήματα» είναι σε θέση να βελτιστοποιήσουν την ποιότητα ζωής των ανθρώπων, να εξασφαλίσουν ευδαιμονία και να παρατείνουν το προσδόκιμο ζωής. Από την άλλη, ωστόσο, μπορεί να άρουν την ανθρώπινη παντοδυναμία και να την αντικαταστήσουν. Ήδη, οι ανθρώπινες κοινωνίες και το φυσικό περιβάλλον δεινοπαθούν από την ακόρεστη και άπληστη κατάχρηση της τεχνολογίας. Πόσο μάλλον, εάν οι μηχανές αναλάβουν τα ηνία και απεμπολήσουν οποιοδήποτε ψήγμα ηθικού φραγμού, που πιθανόν θα λειτουργούσε ως τροχοπέδη στην ακόρεστη τάση ορισμένων ανθρώπων για εξουσία και οικονομικό έλεγχο!

Ματίνα Κωστοπούλου, 6/1/2023

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

-Με συγχωρείτε που σας διακόπτω, αλλά πριν από όλα θα ήθελα να ξέρω τι εννοείτε εσείς όταν λέτε τη λέξη «εγκέφαλος».

-«Είναι λίγο δύσκολο να δώσει κανείς τον ορισμό, πολύ περισσότερο δε να μεταφράσει αυτή τη λέξη από τα αγγλικά σε άλλες γλώσσες. Από τη μία έχει να κάνει με τη συνείδηση –και αυτό για μένα είναι το μεγαλύτερο από τα μυστήρια του μυαλού. Ό,τι δηλαδή έχει να κάνει με την ενσυνείδητη σκέψη, η οποία είναι τελείως διαφορετική από την μηχανική λειτουργία της σκέψης... Έχω αυτή την εντύπωση – παρ' όλο που δεν έχω στοιχεία για να μπορώ να το αποδείξω. Κατά την άποψή μου ένας (ηλεκτρονικός) υπολογιστής ούτε κατά διάνοια δεν διαθέτει χαρακτηριστικά όπως η συνείδηση. Είναι κάτι εντελώς άγνωστο προς τη λειτουργία του. Αν και υπάρχουν πράγματα που ένας υπολογιστής τα κάνει πολύ καλά, όπως το να παίζει σκάκι, για παράδειγμα. Τα κάνει όμως με τρόπο τελείως διαφορετικό από ό,τι θα τα έκανε ένας άνθρωπος. Ο άνθρωπος κατά το ήμισυ λειτουργεί μηχανικά και κατά το υπόλοιπο ήμισυ σκέφτεται. Η σκέψη είναι διαδικασία που ανάγεται στη συνείδηση. Το να κάνεις υπολογισμούς δεν έχει σχέση με αυτό, παρ' όλο που κάποιοι πιστεύουν ότι όταν μιλάμε για υπολογισμούς ενός συγκεκριμένου επιπέδου εμπεριέχεται σε αυτούς η λειτουργία της συνείδησης. Εγώ διαφωνώ, και μάλιστα πιστεύω ότι υπάρχουν ισχυρότατα επιχειρήματα για να αποδείξει κανείς ότι δεν είναι έτσι».

-Επομένως δεν πιστεύετε ότι κάποια στιγμή οι μηχανές θα κυριαρχήσουν...

-«Όχι, δεν το νομίζω. Σήμερα η λειτουργία των ρομπότ ελέγχεται από ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Υπάρχουν άνθρωποι, όπως ο Κέβιν Μόρικ στη Βρετανία, οι οποίοι πιστεύουν ακράδαντα ότι αυτό είναι κάτι κακό, γιατί θα οδηγήσει στον απόλυτο έλεγχο από την πλευρά των μηχανών, και άλλοι, όπως ο Χανς Μόριβεκ στην Αμερική, οι οποίοι αντιμετωπίζουν θετικά μια τέτοια προοπτική. Δέχονται δηλαδή ότι κάποια ημέρα οι μηχανές θα αποκτήσουν τον απόλυτο έλεγχο και δεν έχουν κανένα πρόβλημα ως προς αυτό. Προσωπικά πιστεύω ότι και οι δύο έχουν άδικο. Είναι σαν να αποδίδουν και οι δύο στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές ιδιότητες τις οποίες δεν έχουν –επιθυμίες και ικανότητα να αισθάνονται.

Τα κομπιούτερ κάνουν ό,τι τους λέμε εμείς. Άλλωστε αυτό εννοεί κανείς όταν λέει «ρομπότ» –την έλλειψη της δυνατότητας να αισθάνεσαι και να καταλαβαίνεις κάτι από μόνος σου. Σίγουρα υπάρχουν κίνδυνοι, αλλά δεν προέρχονται από τις μηχανές. Αφορούν τη δική μας αδυναμία να καταλάβουμε τι ακριβώς κάνουν αυτές και πώς λειτουργούν. Το αποτέλεσμα είναι να τους αποδίδουμε δύναμη μεγαλύτερη από αυτήν που στην πραγματικότητα έχουν και ως άνθρωποι να χάνουμε την αυτοεκτίμησή μας, πιστεύοντας ότι οι μηχανές κάνουν τα πράγματα καλύτερα από ό,τι εμείς. Νομίζουμε ότι παίζουν καλύτερο σκάκι από εμάς, άρα πρέπει να είναι ανώτερες. Αυτός λοιπόν πιστεύω ότι είναι και ο μεγαλύτερος κίνδυνος από όσους υπάρχουν και απορρέουν από τις εξελίξεις της επιστήμης σήμερα.

-Υπάρχει κάτι στο μέλλον το οποίο φοβάστε;

-«Σε γενικές γραμμές ο προβληματισμός που υπάρχει έχει να κάνει με το γεγονός ότι δεν γνωρίζουμε τις συνέπειες της τεχνολογικής εξέλιξης. Αυτή νομίζω ότι είναι και η μεγαλύτερη δυσκολία· από τη μία η αδυναμία να κατανοήσουμε κάποια πράγματα, από την άλλη οι πιέσεις που ασκούνται από την πλευρά του εμπορίου και οι οποίες σαφώς δεν έχουν στόχο το γενικό καλό. Εννοώ δηλαδή ότι σε επίπεδο ατομικής πρωτοβουλίας μπορούν κάποιοι άνθρωποι, εκμεταλλευόμενοι τις δυνατότητες της τεχνολογίας, να προωθήσουν ατομικά τους συμφέροντα που να μην αφορούν τον υπόλοιπο κόσμο».
[...]

Απόσπασμα συνέντευξης του Ρότζερ Πένρουζ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ :

ΘΕΜΑ Α

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά σε περίπου 100 λέξεις, τους κινδύνους, που ελλοχεύουν από τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης, σύμφωνα με την συγγραφέα του KEIMENΟΥ 1.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ Β

B1. Στην 5^η παράγραφο του KEIMENΟΥ 1 «Στον αντίποδα, οι κίνδυνοι... για την καταναλωτική τους χειραγώγηση.», να σχολιάσετε τη χρήση των ερωτημάτων από τη συγγραφέα.

Μονάδες 8

B2α. Να εντοπίσετε τον τρόπο, που οργανώνεται η 6^η παράγραφος του KEIMENΟΥ 1 «Εμβαθύνοντας, η τεχνητή νοημοσύνη... και εξειδίκευσης του εργατικού δυναμικού.»

Μονάδες 7

B2β. Να εντοπίσετε τρεις γλωσσικές επιλογές στο KEIMENΟ 1, που εκφράζουν επιστημική τροπικότητα (δηλαδή το βαθμό της βεβαιότητας, που διέπει την συγγραφέα). Έπειτα, να δικαιολογήσετε τη συγκεκριμένη επιλογή από πλευράς της συγγραφώς.

Μονάδες 10

Β3α. Να σχολιάσετε σύμφωνα με την ΕΙΚΟΝΑ 2, κατά πόσον η τεχνητή νοημοσύνη θα μπορέσει στο μέλλον να αντικαταστήσει την ανθρώπινη γνώση και την «εκπαιδευτική ενσυναίσθηση». Να τεκμηριώσετε τη θέση σας σε περίπου 150 – 200 λέξεις.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Να δώσετε δύο αφηγηματικούς τρόπους, που εντοπίζετε στο ΚΕΙΜΕΝΟ 3 και να δικαιολογήσετε το πώς λειτουργούν στο λόγο. (μονάδες 7). Στη συνέχεια, να βρείτε δύο ομοιότητες ως προς το περιεχόμενο του ΚΕΙΜΕΝΟΥ 1 και του ΚΕΙΜΕΝΟΥ 3 (μονάδες 8).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Δ

Δ1. Να συντάξετε ένα άρθρο, που θα δημοσιευθεί στην ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου σας, όπου θα θίγετε τις αρνητικές επιπτώσεις από την εφαρμογή της τεχνητής νοημοσύνης σε όλους τους τομείς της καθημερινότητας του ανθρώπου (300 – 450 λέξεις).

Μονάδες 30